

Ottova encyklopedie nové doby na CD-ROM

Úvodem

Když jsem v září loňského roku psal pro časopis Národní knihovna recenzi na Ottovu encyklopedii obecných vědomostí na CD-ROM, položil jsem si otázku, zda budu moci brzy otestovat i pokračování tohoto velkolepého projektu. Netušil jsem, že v té době již zlínská společnost AION CS dokončovala výrobu stříbrného kotoučku s další encyklopedií. Dne 14. prosince 1998 jej pak uvedla na trh.

Základní charakteristika

Ottova encyklopedie nové doby vycházela v letech 1930 až 1943. Válečná doba však znemožnila, aby se vytisklo všech plánovaných 14 svazků. Do digitální podoby proto bylo převedeno dvanáct svazků. Jedná se přibližně o 9000 stran textu (s téměř 60 000 hesly) včetně takřka 1200 obrázků a 300 obrazových příloh. K tomu přistupuje rozvinutý hypertextový aparát tvořený více než 12 000 hypertextovými odkazy spojujícími příbuzná témata. Vše se vešlo na jeden kotouček. Je to tedy již čtvrtý CD-ROM v pořadí, protože kromě digitální repliky „velikého“ Ottova slovníku naučného a verze umožňující vyhledávání v digitální replice existuje i třetí CD-ROM s mapovými přílohami.

Požadavky technické

Oproti „velikému“ Ottovu slovníku, který vyžadoval počítač s procesorem 486 DX-2/66, 8 MB RAM a čtyřrychlostní mechaniku, Ottova encyklopedie nové doby je ještě náročnější. Výrobce doporučuje PC Pentium, RAM 16 MB, grafický akcelerátor a monitor pro rozlišovací schopnost 1024x768, a to nejlépe v 64 tisíci barvách a minimálně šestnáctirychlostní mechaniku. Poněvadž operační systém Windows 3.1, který mám na svém domácím počítači, nedostačuje pro vyhledávání, CD-ROM jsem testoval na počítači v knihovně (P 166, 32 MB RAM).

Požadavky programové

Protože by se asi většina uživatelů nespokojila jen s prohlížením digitální repliky, na což stačí Windows 3.1,

ale bude toužit po vyhledávání v plných textech, je nutné mít Windows 95 či Windows 98 nebo Windows NT. Česká jazyková verze není nezbytná, instalační program v průběhu instalace dokáže detekovat jazykovou verzi Windows a nabídne provedení příslušných změn. Prohlížeč Acrobat Reader 3.01 stejně jako programová skupina pro hledání v plných textech Tovek Tools se nainstaluje z recenzovaného CD-ROM.

Instalace

Na instalaci CD-ROM „velikého“ Ottova slovníku jsem musel zavolat pracovníky našeho oddělení automatizace. Patrně jsem nebyl jediný, kdo se firmě svěřil s potížemi. Potěšilo mne, že AION CS instalaci nového CD-ROM zjednodušil, aby ji zvládl i začátečník. Ve většině případů by mělo stačit uzavření všech běžících aplikací a vložení CD-ROM do mechaniky. Po chvíli vlivem automatické detekce se na obrazovce objeví obrázek dělníka u obrovského kola, název encyklopedie a jednoduchá otázka. Po postupném zodpovězení asi pěti dotazů a volbě 3. varianty, která sice zabere na pevném disku přes 110 MB, ale je nejvhodnější pro vyhledávání při velmi složitých dotazech, byste měli po několika minutách číst na obrazovce větu „Instalace Ottovy encyklopedie nové doby byla ukončena“.

Ovládání

Práce s Ottovou encyklopedií začíná kliknutím na třetí ze čtveřice ikon v seskupení nazvaném Ottova encyklopedie. Tím se zaktivuje prostředí Acrobat Reader. Vyhledávání v plných textech spustíte kliknutím na tlačítko F v horní liště. Díky velmi přehledné příručce vám nebude činit potíže hledání hesla ani zobrazení výsledku hledání.

Přesnost a spolehlivost dat

Vyhledávací nástroj Tovek patří mezi systémy 3. generace. Pomocí operátoru Accrue a váhy dokumentu by se mělo dosahovat velice dobrých výsledků. V případě formulace dotazu 'lev, tygr', kterou uvádí příručka pro pochopení, nabídne zmíněný operátor seznam hesel, na jehož začátku se oba výrazy nejvíce vyskytují společně, a teprve na jeho konci hesla, v nichž je jen jeden výraz. Dravé šelmy mne nezajímaly, ale obohacení cizích jazyků výrazem robot z knihy K. Čapka ano. K mému překvapení mi operátor Accrue na dotaz 'Čapek, robot' nejprve nabídl hesla Čapek, K. M. Chod a robota, obě s váhou 0,50. Relevantní záznamy byly až na třetím (robot s váhou 0,49) a čtvrtém místě (Čapek, Karel s váhou 0,48). Pro zlepšení nálady po určitém zklamání z operátoru Accrue jsem podobně jako u „velikého“ Ottova slovníku vyhledal hesla, v nichž se psalo o městě, kde žiji. Ukázalo se, že význam severočeského města rostl. Na dotaz 'v <near/5> Ústí <near/5> n <near/5> L' jsem získal 28 hesel.

Úplnost dat

Ottova encyklopedie nové doby začala vycházet po 21 letech od vytištění posledního dodatku „velikého“ Ottova slovníku, takže údajů na doplnění a upřesnění starých hesel bylo dost a dost. Navíc období po 1. světové válce přineslo řadu objevů, které by měla encyklopedie zachytit. Překvapilo mne, že jsem slovo penicilin nenašel v

žádném hesle, i když toto antibiotikum objevil Alexander Fleming již v roce 1928. Ale ani jméno tohoto britského mikrobiologa Ottova encyklopedie nezaznamenala v žádném hesle. Jen o málo úspěšnější byl K. Gottwald a G. Dimitrov. Tyto komunisty zmínila encyklopedie aspoň jednou, a to v heslech Komunistická Internacionála, respektive Německo, dějiny. Zato A. Hitler má v encyklopedii nejen samostatné heslo, ale je připomenut v dalších 84 heslech. S T. G. Masarykem se však nemůže měřit. Jméno našeho prvního prezidenta najdeme dokonce v 834 heslech. Knihovníky snad potěší údaj, že k 235 heslům „velikého“ Ottova slovníku, v nichž se objevilo slovo označující naše povolání, přibýlo dalších 83 hesel.

Dokumentace

Pro osmačtyřicetistránkovou uživatelskou příručku nacházím jen slova uznání. Je napsána srozumitelně a doplněna řadou názorných obrázků, takže mohu jen litovat, že nebyla přikládána již k „velikému“ Ottovu slovníku.

Cena

Recenzovaný výrobek se prodává za 2500 Kč. Je to částka podstatně nižší, než jakou byste zaplatili za komplet originální encyklopedie, pokud byste měli to štěstí a objevili ji v antikvariátu.

Celkové zhodnocení

Ten, kdo dal přednost kompaktním diskům před tištěnou verzí Ottovy encyklopedie, se asi nebude moci pochlubit políčkou ozdobenou pěknou vazbou 40 svazků. Případného návštěvníka však může ohromit, když během několika sekund najde informace v 244 184 heslech místo pracného listování 38 tisíci stranami Ottových slovníků. Je jen nutné mít na paměti, že poznatky v některých oborech se za 56 let dost změnily. Poslední svazek ukončený heslem Užok totiž vyšel v roce 1943 a je velká škoda, že se nepodařilo nalézt texty určené pro nevydané poslední svazky. Je radostné, že firma AION CS chce vydávat i další kompaktní disky. Nebude sice převádět do elektronické formy čtyřdílný Příruční slovník naučný, který je mimořádně bohatý na údaje o osobách typu K. Gottwald, ale zaměří se na oblast hudby. Připravuje totiž multimediální učebnici dějin hudby - od starožidovských žalmů po Stockhausena - na třech CD-ROM.

Aleš Brožek